

משמעויות ישנות וחדשות ליום העצמאות

הרב ד"ר דוד מישלוב, מושב חמד

יום העצמאות הולך ומוסיף משמעויות, המצטברות עם הזמן. נסקור בקצרה שלש "ישנות" שלא נס ליחן, ושלוש "חדשות" - שינויים בהכרתנו היהודית, המתהווים בתוכנו זה זמן רב.

שלוש משמעויות ישנות:

1. משמעויות יסוד: יציאה מעבדות לחירות, הצלה ממוות לחיים וקיבוץ גלויות

(א) **יציאה מעבדות לחירות** - הקמת המדינה היהודית העצמאית הראשונה בארץ ישראל מאז השתלטה עלינו רומא לפני כאלפיים שנה. מדינת ישראל היא השלטון היהודי המאוחד הראשון מאז ימי החשמונאים, ולפניהם מאז מלכות דוד ושלמה.

(ב) **הצלה ממוות לחיים לעם ישראל היושב בציון**

מדינות ערב - הקרובות והרחוקות - תקפו אותנו במלחמת השחרור, עוד לפני הכרזת עצמאותנו, והישוב עמד בהצלחה במלחמת מעטים מול רבים וחלשים מול חזקים.

(ג) **הצלה ממוות לחיים לכל יהודי העולם, וקיבוץ גלויות**

רצח שליש מעמנו בשואה השאיר את עם ישראל בדכאון עמוק, כדבר ה' אל יחזקאל (לז, יא): "העצמות האלה כל בית ישראל המה; הנה אומרים 'בשו עצמותינו, ואבדה תקותנו, נגזרנו לנו'. בהכרזה על מדינת ישראל קויימה בנו הבטחת ה' (שם שם יב): "הנה אני פותח את קברותיכם, והעליתי אתכם מקברותיכם, עמי, והבאתי אתכם אל אדמת ישראל". פתיחת שערי המדינה לכל יהודי עוררה גלים רבים של שיבת ציון המונית והבטיחה קרש הצלה ליהודים נרדפים בכל העולם.

2. מצות ישוב ארץ ישראל

מצות ישוב ארץ ישראל הוגדרה על ידי הרמב"ן: "לרשת את הארץ אשר נתן האל-י' לאבותינו, לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה". הבהיר הגאון ר' יהושע ז"ל מקוטנא (שו"ת ישועות מלכו, י"ד סי' סו) כי "עיקר המצוה אינו אלא הירושה והישיבה כאדם העושה בתוך שלו, לכבוש ארץ ישראל שתהיה תחת ירושתנו". יישוב ארץ ישראל הוא מצוה ציבורית המוטלת על כלל ישראל, מצוה של שליטה לאומית שרק כלל ישראל יכול לקיימה. יום העצמאות היה יום של מהפך גדול בקיום מצוה גדולה זו. ביום זה הכריזו ראשי הציבור, בתור נציגי הציבור, כי עם ישראל הוא השליט בארצו, והכירו כל עמי תבל בזכותנו זאת, כעם.

3. ניהול כללי ומקיף של חיי עם ישראל, בתור ציבור, על פי ערכי ישראל סבא

לאורך כל דורות הגלות קיימנו מוסדות תורה וחסד, משפט וצדקה. אולם אינו דומה יחיד העוסק בכל אלה - ואפילו יחידים רבים, ואפילו קהילות גדולות - למדינה שלמה העוסקת בהם.

אין כמדינה, על עוצמתה הציבורית, היכולה לתמוך במוסדות חינוך יהודיים, דתיים, ותורניים, בכל הדרגות. עם כל המאבקים הקשים הכרוכים בקיומה של מערכת החינוך במדינת ישראל ובניוטה, אין דמיון בינם ובין הבעיות הקיומיות של החינוך היהודי בגלות. משפחות רבות בגולה כורעות תחת עומס ההוצאות עבור חינוכם היהודי של ילדיהם בקהילותיהם, ורבות יותר לא מספקות כל חינוך יהודי שהוא לילדיהם. בישראל כל ילד יהודי לומד עברית וחוגג את חגי ישראל. עולם התורה פורח, ברבבות לומדיה ובמאות מוסדותיה, ביצירה ספרותית עשירה ומגוונת חסרת תקדים.

מדובר בשינוי מהותי בחינוך: אין מפעלי חסד פרטיים כמדינה שלמה המקיימת מערכת ביטוח לאומי המסייעת למובטלים, למוגבלים, למשפחות ברוכות ילדים, ליולדות, למעוטי יכולת, לנכים ועוד - בשם החברה כולה. אין בית חולים פרטי, או של קבוצה, כמערכת בריאות המספקת את צרכי הבריאות הבסיסיים של כל האוכלוסיה - בשם המדינה כולה. אין פיתוח מקומי על ידי פרטים או קבוצה, כבניית תשתיות מדינה על ידי הציבור כולו. אין קהילה המגינה על עצמה כמדינה המקיימת צבא של כל העם. ביום העצמאות קם עם ישראל לתחייה לאומית.

שלוש משמעויות מתחדשות:

1. הידוק החיבור שבין הרוח והחומר

זה אלפי שנים שחינו כיהודים חיי רוח עשירים עד מאד, מלאי אור. אולם חיינו אלה, בחשכת הגלות, היו מחוברים לעולם החומר באופן חלקי בלבד. סדר זרעים, סדר קדשים וסדר טהרות בטלו כמעט לחלוטין. התכנסנו כמעט לגמרי בסדר נשים ובסדר מועד, ועליהם הוספנו מסכת ברכות, מסכת חולין ומסכת נדה. אפילו בסדר נזיקין עסקנו באופן חלקי בלבד.

במדינת ישראל חיי הרוח שלנו כיהודים מתחברים שוב לחומר.

לדוגמה, בגלות היו העצים והצמחים שבספרותנו מושגים מופשטים: "צמח מסויים" או "מין עץ שכזה". היום שואפים לזהות כל צמח, את דרכי גידולו והשימושים בו. מתחדש לימוד המצוות התלויות בארץ, בירושלמי וברמב"ם. מפתחים שיטות מעשיות ליישום ההלכות, אגב מחקר חקלאי מעשי. מחדשים מוסדות כלל-לאומיים כמו "אוצר בית דין" לניהול משק הצומח בשמיטה. גם סדר נזיקין הולך וקם לתחייה, בבתי דין לדיני ממונות ברחבי הארץ המטפלים הלכה למעשה בכל הקשת של המציאות הממונית של ימינו - הלכות שכנים, חברות בע"מ, זכויות עובדים, ועוד. דוגמה אחרת: בעבר הוסברו מנהגי ישראל באמצעות אגדות חז"ל, רמזים שבגיטריות, ראשי תיבות וכדומה. היום חוקרים ריאליה, שואלים ודורשים: מה היו התנאים המוחשיים שחיו בהם אבותינו, מה המציאות שהביאה אותם לחשוב, להתנהג ולהתייחס זה לזה ואל עולמם כפי שנהגו?

עולם התורה הולך ומתחבר לכל תחומי החיים. הוקמו מוסדות חינוך בכל הרמות המשלבים תורה ומגוון נושאים ההולך ומתרחב: מוסיקה, אמנות גראפית, תקשורת וסרטים, טכנולוגיה, ועוד.

למי שנולד במדינת ישראל קשה להעריך את החיבור המיוחד הזה שבין חיי הרוח ובין חיי החומר. "בעל הנס אינו מכיר בנסו". (נדה לא ע"א) "בעל הנס" אינו כפוי טובה, ח"ו, אלא שמחולל הקב"ה את הנס כך שנראה הוא כ"טבעי". לפיכך אנו מבקשים: "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים". לא "שוב ה' לציון" בלבד אנו מבקשים, אלא אף החזון הרוחני הדרוש כדי שנחוש בו. וכן הבטיח ה' (ישעי' נב, ח): "כי עין, בעין יראו, בשוב ה' ציון". בעין תראו, בחוש ממש. כל פינות החיים יהיו חדורים בשכינת ה' בשוב ה' ציון. מאז הכרזת עצמאות ישראל בארצו, מתחברים אנו לכל תחום מוחשי חי ונושם, הן כפרטים והן כמדינה.

2. הידוק החיבור שבין רצון האדם ומעשיו ובין רצון ה'

טרם הבנו, ואולי לעולם לא נבין, כיצד חירותו המוחלטת של ה' וחירותנו הרחבה אך המוגבלת שהטביע ה' בנו משתלבות ומשתזרות. בימי גלותנו נראו שתי החירויות סותרות ומתנגשות. השאלה העיונית עתיקת יומין וממשיכה להעסיק את המוחות והלבבות עד ימינו. עם זאת, קיימת דעה - וכנראה היא הולכת ומתחזקת - כי לפחות חלק מבחירותיהם החופשיות של בני אדם הן הן בחירותיו של הקב"ה. במקום סתירה קיימת חפיפה. מאז הכרזת עצמאות ישראל בארץ ישראל, חודרת לתודעתנו ההכרה כי מעשינו בבניין מדינת ישראל הם מעשי ה'. הגרצ"י קוק זצ"ל, כתב שהנס של יום העצמאות היה בעוז הרוח שלבשו מנהיגי האומה כשהכריזו על עצמאות ישראל (לנתיבות ישראל א, קפג - קפד). למרבה ההפתעה כתב דברים דומים הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל. תחת הכותרת "נס הצלה שנעשה על ידי חיילים שאינם שומרי תורה", פורסמו הדברים הבאים שכתב (שו"ת אגרות משה, יורה דעה חלק ד, התשובה מיום ד' במרחשון תשל"ז):

"ובדבר יהודי שנחטף באוגנדה וניצול משם ע"י החיילים שבאו לשם, מסתבר שיש להחשיב זה לנס גלוי, כי בדרך הטבע לא היה אפשר להיות דבר כזה. וכל מה שנעשה בעולם הוא רק יד השי"ת בין הטוב ובין ח"ו להיפוך, והוא המכה והמרפא. והוא עשה שנשבו, והוא עשה ההצלה בזה שנתן אומץ ורצון שילכו להציל, ואשר הצליח דרכם שהצילו. ודרכי השי"ת שעשה הנס על ידי פושעים נעלמו ממנו. ואסור לשום אדם להתחכם בקושיות על הקב"ה, אלא 'תמים תהיה עם ה' - כמפורש בתורה (דבר' ית, יג)."

עולה מדברי הגרמ"פ זצ"ל, שבין שאר מעשיו של הקב"ה, הוא גם הנותן "אומץ ורצון ללכת להציל". אין "להתחכם בקושיות על הקב"ה", אלא להכיר לו תודה גם על הנס שבמתן "אומץ ורצון" למי "שאינם שומרי תורה", להציל את ישראל, ועל "אשר הצליח דרכם שהצילו". דברים אלה הם הם דברי הגרצ"י קוק זצ"ל על יום העצמאות. לפחות חלק ממעשינו האנושיים הוא רצון ה'. נושא זה דורש בירור עמוק יותר משניתן להעלות כאן על הכתב.

3. הידוק החיבור שבין הפרט והכלל בישראל

רבים המבקרים היום את החברה היהודית בישראל בגלל ירידה ערכית שרואים בה. לדעתם, שררה בישראל בעבר אווירת הערכה ועידוד למסירות נפש של הפרט למען הכלל, אך היום שוררת "סגידה לפרט": שאיפה ל"מימוש עצמי", אימוץ ערכים "מערביים", נהנתנות, מתירנות ושחיתות. אמנם חלו שינויים בחברתנו, ומחובתנו להתריע על ההיבטים הרעים שבשינויים אלה. אולם דומני כי יותר משאנו מדרדרים, אנו עוברים שלב הכרחי בהתבגרותנו הלאומית. הפרט השואף לעצמאותו ולבירור זהותו האישית מתבגר, נוטל אחריות, ומפתח קשר אמיץ עם הכלל. אמנם מוסדות כלליים רבים בישראל מוכרים נכסים ו"מפריטים". אך יש מקום לצפות כי ההסדרים החדשים ייטיבו לציבור כולו. כאשר אנשים יהיו אחראים יותר למצבם האישי, יקטן הבזבז, תגדל היעילות ואנשים יתנהגו ביתר אחריות. אמנם הכנסת ומערכת המשפט מבליטים את זכויות הפרט, אך מטרת המגמה היא להרבות צדקה ומשפט לכול, בעולם שבו כח החברה לכפות רצונו על הפרט מנוצל לרעה יתר על המדה. ואמנם גברים ונשים שואפים ל"מימוש עצמי", אך זהו דווקא דבר טוב ורצוי. הנה מדברי הגרצ"י קוק זצ"ל (לנתיבות ישראל, עמ' 2):

"החינוך של האיש הפרטי הלא היא ההוצאה מכח לפועל, מהעלם לגילוי, את הכוחות והכשרונות הנמצאים בנפש הילד בטבעה, או הראויים לפי טבעה להתקבל בה ביותר מתוך השפעות החינוכיות השונות. כשגורמי החינוך - ההורים והמורים, הספרות והסביבה של הילד - מותאמים ומכוונים לשכלול כשרונו הטבעי הזה של הילד ופיתוחו בדרכי החיים השונים, אז החינוך הוא מוצלח וטוב..."

גם ה"מימוש העצמי" הוא סוגיה ערכית וחינוכית הדורשת בירור מעבר לדברינו הקצרים כאן, כי חייבים לשלב את טיפוח העצמי עם רגישות לאמת ולשלום הכלליים, לשזר החירות עם גבולות ואחריות. אולם ברור כי לא מדובר בדבר-מה שכולו רע, ח"ו. בפיתוח הראוי, המימוש העצמי של הפרט יאפשר יחס בוגר יותר בין הפרט והציבור. זהו אחד המפתחות לעולם טוב יותר, למימוש עצמיות האדם ועצמאותו כבעל בחירה חפשית הבוחר בטוב.

בשנים האחרונות נעשו בישראל דברים נוראים, אך אנו ממשיכים לעלות במעלות העצמאות, מאז
הכרזת עצמאות ישראל, לקראת גילוי כחות הנפש של הפרט ושל כלל ישראל, לקראת גאולה
שלמה.